

POSTAVENIE BRAZÍLIE V LATINSKEJ AMERIKE NA ZAČIATKU 21. STOROČIA

Ing. Marián Šabo

ABSTRAKT

Brazília vstúpila do 21. storočia po veľkej transformácii v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. Nasledovali roky dynamického rozvoja, ktoré pribrzdila až svetová finančná kríza. Na minimálny pokles HDP a skutočnosť, že Brazília bola krízou zasiahnutá ako jedna z posledných krajín a prekonala ju ako jedna z prvých, mali okrem veľkého vnútorného trhu vplyv zdravý bankový systém, malá otvorenosť ekonomiky, relatívna diverzifikácia brazílskych exportov, dobrá makroekonomická politika a rozsiahle vládne investície. Avšak aj napriek tomuto pokroku, v Brazílii pretrvávajú určité problémy, ako napr. vysoký verejný dlh, nadhodnotená mena, slabá konkurencieschopnosť domácich firiem, komplikovaný daňový systém, problémy s bezpečnosťou a iné. Brazílii sa však aj napriek tomu úspešne darí posilňovať svoju pozíciu v regióne Latinskej Ameriky a vo svete a jej vplyv a význam neustále rastie.

Kľúčové slová: Brazília, Latinská Amerika, integrácia, rozvíjajúce sa krajiny

ABSTRACT

Brazil entered the 21st century having completed a big transformation in the 1990s. Years of dynamic development followed and these were paused only by the global financial crisis. The fact that Brazil's GDP decreased only slightly and the country was among the last to be affected and among the first to come out of the crisis is due to factors such as: big internal market, good banking system, low openness of the economy, diversified exports, good macroeconomic policy and huge government investments. Albeit Brazil has advanced significantly, some problems still persist: high indebtedness, overvalued currency, low competitiveness, complicated tax system, security problems and others. Nevertheless, Brazil is successfully strengthening its position in Latin America and on the world stage and its influence continues to rise.

Key words: Brazil, Latin America, integration, emerging countries

JEL: F15, F54, F59

Úvod

Cieľom predkladaného článku je analyzovať meniace sa postavenie Brazílie v regióne Latinskej Ameriky. V priebehu prvej dekády 21. storočia Brazília zaznamenala významné úspechy. Krajina sa počas vládnutia administratívy Lulu da Silvu stala vzorom finančnej zodpovednosti medzi rozvíjajúcimi sa krajinami, podarilo sa jej eliminovať hyperinfláciu, zredukovať verejný dlh a vysporiadať sa s dopadmi svetovej finančnej krízy lepšie ako väčšine krajín, pričom zároveň sa desiatkam miliónom obyvateľov podarilo zaradiť do strednej triedy. Chudobu v krajine sa podarilo významným spôsobom znížiť a aj príjmová nerovnosť sa zmenšuje, následkom čoho narastá stredná vrstva obyvateľstva. Navyše, vďaka novým náleziskám ropy v pobrežných vodách, sa krajina stala nielen energeticky sebestačnou, ale s najväčšou pravdepodobnosťou sa v krátkom čase stane významným exportérom ropy.

Tieto úspechy poslednej dekády urobili z Brazílie veľmi atraktívnu krajinu aj pre zahraničných investorov a Brazília tak prilákala viac PZI ako mnohé porovnateľné rozvíjajúce sa krajiny. Problémom však môže byť, že mnohé z týchto úspechov sa zakladajú na

komoditnom bohatstve krajiny. Brazílii sa darilo rásť predovšetkým vďaka stúpajúcemu dopytu po jej zásobách ropy, medi, železnej rudy a iných prírodných zdrojov. V súčasnosti sa však tempo rastu svetového dopytu po nich znižuje a pokiaľ sa Brazílii nepodari prijať opatrenia na väčšiu diverzifikáciu zdrojov rastu hospodárstva, môže sa to negatívne prejavíť aj na ďalšom vývoji krajiny.

Brazília sa súčasne usiluje o pretransformovanie svojej silnejúcej ekonomickej situácie vo všeobecné líderstvo v regióne Latinskej Ameriky. Z krajiny sa stáva dominantný aktér v medzinárodných vzťahoch v regióne Latinskej Ameriky a aj jej postavenie na globálnej scéne sa posilňuje.

1 Hospodársky vývoj Brazílie v 21. storočí

1.1 Brazília na prelome tisícročí

Brazílska federatívna republika je najväčšou krajinou Latinskej Ameriky s rozlohou presahujúcou 8,5 mil. km² a populáciou o veľkosti približne 190 mil. Z politicko-administratívneho hľadiska ide o federatívnu republiku, ktorú tvorí 26 štátov a federálny okres s hlavným mestom Brasilia. Na čele krajiny a vlády stojí prezident republiky.

Brazília vstúpila do 21. storočia po veľkej transformácii v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. Najvýznamnejšou bol bezpochyby „Plán real“, ktorý v polovici dekády stabilizoval hospodárstvo krajiny (predovšetkým infláciu). Presadil ho Fernando Henrique Cardoso, ktorý bol ministrom financií vo vláde Itamara Franca a následne sa aj sám stal prezidentom krajiny v roku 1995. Svetovú ekonomiku však v tomto období negatívne ovplyvnili viaceré finančné krízy (ako napr. v Mexiku, potom v Ázii a neskôr v Rusku), čo vyvolalo prudký pokles likvidity na medzinárodných kapitálových trhoch, keďže investori boli menej ochotní podstupovať riziko v rozvojových krajinách. V dôsledku nedostatku zahraničného kapitálu sa fiškálna pozícia Brazílie zhoršila. Krajina mala veľké deficity bežného účtu, ktoré kryla prebytkami kapitálového účtu. Objavili sa obavy, že systém menového kurzu s kľzavými zmenami parít (crawling peg) môže krajinu priviesť k bankrotu, keďže na trhoch prevládala názor, že real je výrazne nadhodnotený. Na druhej strane vláda sa nechcela tohto systému vzdať, pretože bola presvedčená o tom, že mena je nadhodnotená iba mierne a panovali obavy, že odstránením naviazanosti na americký dolár sa znovu vráti vysoká inflácia. V novembri 1998 bola krajine na podporu realu poskytnutá pomoc vo výške 41,5 mld. USD od Medzinárodného menového fondu, vďaka čomu si mohla ponechať svoj režim výmenného kurzu. Po mnohých vládných problémoch však musela centrálna banka v polovici januára 1999 zrušiť naviazanie realu na americký dolár a zaviesť floating, v dôsledku čoho real devalvoval v priebehu nasledujúcich dvoch mesiacov o 40%¹. Zároveň vláda prijala opatrenia, aby sa podarilo dosiahnuť rozpočtové prebytky, vyžadované MMF, najmä prostredníctvom obmedzenia výdavkov a zvýšením daní. V dôsledku všetkých týchto rozhodnutí bolo jasné, že voliči budú v prezidentských voľbách v roku 2002 požadovať zmenu.

Vo voľbách sa proti sebe postavili José Serra, blízky spolupracovník prezidenta Cardosa a Luiz Inácio Lula da Silva, ktorý po štvrtýkrát kandidoval za Stranu pracujúcich. Serra bol v predvolebnej kampani znevýhodnený tým, že si ho voliči spájali s Cardosom a s „Washingtonským konsenzom“, ktorý jeho vláda presadzovala a ktorý sa stal v očiach verejnosti veľmi nepopulárnym, pretože sa vďaka nemu síce podarilo dosiahnuť pozitívne výsledky v niektorých hospodárskych ukazovateľoch, ale výraznejšie úspechy nedosiahol v tvorbe pracovných miest, redukovaní chudoby, investícií do zdravotníctva alebo školstva, čo boli oblasti, ktoré voličov zaujíмали najviac.

¹ IMF. (2003): The IMF and Recent Capital Account Crises. Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=17155.0>>

Tejto príležitosti sa chopil Lula da Silva a svoju kampaň založil na kritike trhovo-orientovaných neoliberálnych ekonomických reforiem svojho predchodcu. To samozrejme vyvolalo obavy zahraničných investorov a inštitúcií, ale Lula da Silva si bol vedomý, že keby v krajine vznikla nová kríza v dôsledku náhleho odchodu investorov a straty dôvery v hospodárstvo krajiny, jeho šanciam na víťazstvo by to uškodilo. Preto vyhlásil, že v prípade volebného víťazstva sa bude vo vzťahu k záväzkom krajiny správať zodpovedne a pragmaticky. Keď Brazílčania v októbri 2002 pristúpili k volebným urnám, ukázalo sa, že táto stratégia sa mu vyplatila – získal 61,43% hlasov oproti Serrovým 38,57%².

1.2 Vláda Lulu da Silvu

Luiz Inácio Lula da Silva pochádza z veľmi chudobných pomerov, narodil sa 27. februára 1945 v chudobnom štáte Pernambuco na severovýchode Brazílie ako predposledný z ôsmich detí, no dokázal sa stať vplyvným vodcom odborov v São Paule a neskôr politickým lídrom. V roku 1980 založil Stranu pracujúcich, s ktorou sa po skončení diktatúry v roku 1984 dostal do Kongresu.

Keď sa Lula da Silva začiatkom roku 2003 ujal vlády, ekonomická situácia Brazílie nebola práve najlepšia. Hospodársky rast stagnoval, devízové rezervy krajiny klesli pod 40 mld. USD a zahraničný dlh predstavoval 45% HDP a, čo bolo horšie, 42% verejného dlhu bolo denominované v dolároch, pričom do októbra 2002 stratil real 40% svojej hodnoty oproti doláru³. Navyše v tom čase ešte stále doznievali negatívne efekty argentínskej krízy z rokov 2001-2002 a mnohí zahraniční investori sa obávali, že podobný osud môže postihnúť aj Brazíliu, čo bolo ešte viac umocnené tým, že Lula da Silva bol ľavicovým prezidentom. Vláda sa preto hneď zaručila za existujúce záväzky a vyjadrila odhodlanie udržať fiškálnu zodpovednosť a rozpočtový prebytok. Umožnené to bolo aj tým, že Strana pracujúcich upustila od niektorých radikálnych ľavicových požiadaviek, posunula sa viac do stredu a vďaka tomu dokázala dosiahnuť v parlamente konsenzus s konzervatívnymi stranami. Vláda držala výdavky pod kontrolou a zároveň sa podarilo zvýšiť daňové výnosy vďaka zlepšeniu ich výberu. Úrokové sadzby ostali na vysokej úrovni a zachovala sa aj kontinuita v otázke inflačného cieľenia z predchádzajúceho obdobia.

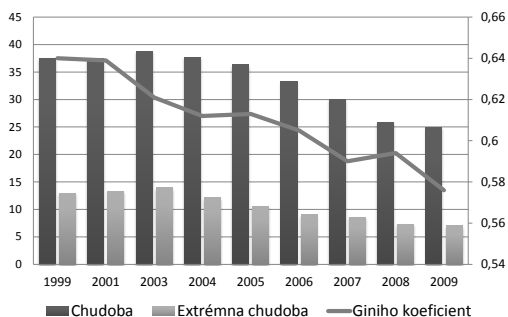
Prezident a jeho ekonomickí poradcovia si boli vedomí nevyhnutnej potreby hospodárskych reforiem. Prvý významný úspech dosiahli v decembri 2003, keď sa v oboch komorách parlamentu podarilo schváliť reformu systému sociálneho zabezpečenia, čo sa Cardosovi nepodarilo. Lula da Silva reforma zvýšila minimálny vek odchodu do starobného dôchodku všetkým štátnym zamestnancom a zároveň im zaviedla povinnosť prispievať do systému, pokiaľ po odchode do dôchodku pracujú v súkromnej sfére a ich príjem presiahne určitú čiastku. Vo všeobecnosti došlo k zníženiu vdovských a sirotských dôchodkov pre štátnych zamestnancov a obmedzila sa výška ich plátov a starobných dôchodkov. Okrem toho, že sa tým podarilo znížiť výdavky, to bolo aj dôležité gesto, ktoré vyjadrovalo, že je možné dosiahnuť kompromis v otázke štrukturálnych reforiem v krajine na začiatku 21. storočia. Navyše v decembri 2003 sa podarilo zreformovať daňový systém a neskôr aj zrealizovať najvýznamnejšie sociálne reformy v histórii Brazílie. Jednou z nich je program Bolsa Família, ktorý si kladie za cieľ zvýšiť príjem chudobných rodín prostredníctvom finančných transferov, ktoré sú podmienené výsledkami dosiahnutými deťmi týchto rodín v škole a pravidelnými preventívnymi lekáorskými prehliadkami. Program okrem toho poskytuje štipendiá na vzdelávanie, príspevky na potraviny a dotácie na pohonné hmoty. V roku 2009 bolo do programu zapojených 11 mil. Brazílčanov, z ktorých dve tretiny zarábali mesačne menej ako 33 USD mesačne. Programu Bolsa Família sa tak pripisujú podstatné zásluhy za

² DE ONIS, J. (2008): Brazil's Big Moment. Dostupné na internete: <<http://www.foreignaffairs.com/articles/64610/juan-de-onis/brazils-big-moment>>

³ ROETT, R. (2010): The New Brazil, s. 110.

zredukovanie extrémnej chudoby, zníženie príjmovej nerovnosti a zvýšenie školskej dochádzky (graf č. 1). Navyše sa mu to darí realizovať za relatívne nízkych nákladov pohybujúcich sa na úrovni 2,5% všetkých vládnych výdavkov (čo je asi 0,5% HDP)⁴.

Graf 1: Percento populácie žijúce v chudobe a v extrémnej chudobe (ľavá os), Giniho koeficient (pravá os), obdobie 1999-2009

Prameň: CEPALSTAT. Vlastné spracovanie podľa: Statistics and indicators. Dostupné na internete: <<http://websie.eclac.cl/infest/ajax/cepalstat.asp?carpeta=estadisticas&idioma=i>>

Hospodárske a sociálne reformy Lulu da Silvu sa tak vo svete stretli so všeobecným uznaním. Rast HDP sa zvýšil z 1,15% v roku 2003 na 5,71% v roku 2004, pod čo sa podpísal predovšetkým nárast priemyselnej produkcie o 7,89%. Obchodný prebytok sa zvýšil z 2,6 mld. USD v roku 2001 na 46,1 mld. USD v roku 2006 najmä zásluhou silného rastu exportu. Vďaka týmto hospodárskym úspechom bol Lula da Silva v roku 2006 znovuzvolený. Aj v jeho druhom funkčnom období sa brazílskej ekonomike darilo. HDP rástol v roku 2007 na úrovni 6,1% a 5% v roku 2008. Brazílsky vývoz sa strojnásobil, pod čo sa podpísal rastúci svetový dopyt po sóji, železnej rude, hovädzom mäse a automobiloch. Z Brazílie sa tak po prvýkrát v roku 2008 stal čistý zahraničný veriteľ⁵. Zároveň došlo k zlepšeniu ratingu krajiny na investičnú úroveň, čím sa Brazília dostala k novým zdrojom financovania a znížili sa jej náklady na požíčkovanie.

1.3 Dopady svetovej finančnej krízy na Brazíliu

Brazílii sa podarilo vysporiadať sa s dopadmi svetovej finančnej krízy pomerne dobre, hoci na začiatku bola jej ekonomika výrazne negatívne zasiahnutá. Najmarkantnejšie to bolo v poslednom štvrtroku 2008, keď HDP poklesol o 2,9% a v prvom štvrtroku 2009, keď poklesol o 0,9%⁶ (graf č. 2). Odtedy sa však hospodárstvo vrátilo k rastu, ktorý prekonal rast v rozvinutých, ako aj mnohých porovnateľných rozvíjajúcich sa ekonomikách. Pod rýchle zotavenie sa podpísali podmienky, v akých sa krajina nachádzala v období pred krízou. V mnohých odvetviach hospodárstva bola voľná kapacita a spoločnosti boli v dobrej finančnej

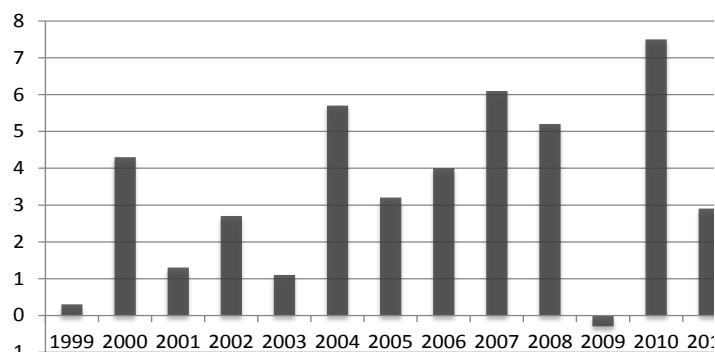
⁴ ROETT, R. (2010): The New Brazil, s. 113.

⁵ CEPALSTAT. (2012): Statistics and Indicators. Dostupné na internete: <<http://websie.eclac.cl/infest/ajax/cepalstat.asp?carpeta=estadisticas&idioma=i>>

⁶ MENDONÇA DE BARROS, J. R. (2010): The Impact of the International Financial Crisis on Brazil. Dostupné na internete: <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/international+economy/ari38-2010>

kondícii. Na rozdiel od USA a EÚ bol podiel rezidenčných hypoték na celkovom dlhu domácností veľmi nízky. Zároveň centrálna banka vykonávala silný regulačný dohľad nad finančným sektorom od krízy v deväťdesiatych rokoch. Pomer kapitálu k aktívam sa vyžadoval na vyššej úrovni, ako stanovovali Bazilejské pravidlá a banky si v skutočnosti udržiavali ešte podstatne vyššie rezervy. Krajine sa vtedy len nedávno podarilo získať investičný rating, čo sa podpísalo pod zlepšenie kapitálových tokov smerom do krajiny a stabilizovali sa aj devízové rezervy. Navyše sa zahraničný dlh znižoval.

Graf 2: Rast HDP Brazílie v rokoch 1999 až 2011

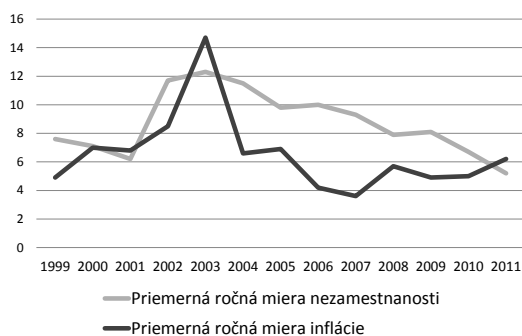

Prameň: CEPALSTAT. Vlastné spracovanie podľa: Statistics and indicators. Dostupné na internete: <<http://websie.eclac.cl/infest/ajax/cepalstat.asp?carpeta=estadisticas&idioma=i>>

Kríza sa v krajine najsilnejšie prejavila koncom roku 2008 a obzvlášť negatívne bol zasiahnutý priemysel. V prvom rade výrazne poklesol vývoz priemyselných výrobkov, približne o 37%. Navyše mnohé zahraničné spoločnosti museli obmedziť, alebo úplne zastaviť niektoré plánované investície v krajine a obmedziť tiež produkciu. V iných odvetviach ekonomiky, predovšetkým v službách, však bola situácia odlišná, čo bolo najmä v dôsledku veľkého zvýšenia verejných výdavkov, a to hlavne plátov. Zvyšoval sa počet zamestnancov štátu a zvyšovali sa tiež ich platy, čo sa prejavilo na posilnení kúpnej sily obyvateľstva. Okrem minimálneho zvýšenia plátov nad úroveň inflácie, bolo výrazné aj zvýšenie výdavkov na systém sociálneho zabezpečenia (vrátane Bolsa Familia). Teda celková úroveň príjmov sa zachovala, čo sa pozitívne prejavilo na obchode. Aj napriek kríze sa priemerný reálny osobný príjem zvýšil o 2,2% medzi októbrom 2008 a januárom 2009⁷. Obchod tak pokračoval v pozitívnom trende a ročne sa zvýšil o 5,6%. Iné odvetvia ako napr. telekomunikácie, realitný a finančný sektor tiež zaznamenali pozitívny vývoj ako dôsledok zvýšenej osobnej spotreby. Z daných čísel je zrejma celková reakcia Brazílie na krízu, tzn. pokles priemyslu, vývozu, investícií na jednej strane a silný domáci trh a rast sektora služieb na strane druhej. Za rok 2009 bolo oficiálne vytvorených 1 mil. pracovných miest (1,4 milióna v r. 2008). Najväčší pokles zamestnanosti bol zaznamenaný v priemysle, najmenej zasiahnuté boli maloobchod a služby. Situácia na pracovnom trhu, keď v tomto období dochádzalo k nárastu tvorby nových pracovných miest, so sebou síce prinášala vyšší tlak na mieru inflácie, tento bol však kompenzovaný nárastom produktivity práce (graf č. 3). Nové pracovné miesta vytvárajú silný domáci dopyt, ktorý je potom motorom pre ďalší rast ekonomiky. Došlo tak k výraznému rastu príjmov, ktorý sa odrazil vo vyššom záujme najmä o tovar dlhodobej spotreby.

⁷ MENDONÇA DE BARROS, J. R. (2010): The Impact of the International Financial Crisis on Brazil. Dostupné na internete: <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/international+economy/ari38-2010>

Graf 3: Vývoj inflácie a nezamestnanosti v rokoch 1999 až 2011

Prameň: CEPALSTAT. Vlastné spracovanie podľa: Statistics and indicators. Dostupné na internete: <<http://websie.eclac.cl/infest/ajax/cepalstat.asp?carpeta=estadisticas&idioma=i>>

Hospodárstvo krajiny sa začalo zotavovať v druhom štvrtroku 2009. Výrazne sa pod to podpísal export, ktorý sa zvýšil vďaka silnému dopytu Číny po brazílskych komoditách. V roku 2009 sa Čína stala najväčším obchodným partnerom Brazílie a smerovalo do nej 13% brazílskeho exportu zatiaľ čo USA poklesli na druhú priečku s 10%⁸. Vláda v roku 2009 stimulovala rast ekonomiky najmä podporou spotreby domácností, no v roku 2010 sa zamerala na podporu investícií. Táto spočívala v uvoľnení dodatočných úverových prostriedkov (80 mld. BRL) pre rozvojovú banku BNDES a predĺžení daňových výhod pre investorov, rovnako ako aj zvýhodnení investícií do sektorov spracovania ropy, petrochémie a veternej energie.

Na konci druhého funkčného obdobia Lulu da Silvu bolo zrejmé, že Brazílii sa podarilo dosiahnuť veľký pokrok: infláciu sa darilo držať pod kontrolou, hospodársky rast bol silný, vláda využila prebytky platobnej bilancie na splatenie zahraničného dlhu, medzinárodné ratingové agentúry zvýšili hodnotenie krajiny do investičného pásma, Brazília sa postupne stáva silným hráčom v oblasti energetiky a vo všetkých dôležitých medzinárodných stretnutiach sa počíta s účasťou brazílskeho prezidenta.

V krajine však existujú riziká, ktoré by mohli negatívne ovplyvniť schopnosť Brazílie dosahovať dlhodobo vysoké tempá rastu. Napr. systém vzdelávania sa musí podstatne zlepšiť a zefektívniť, aby bol schopný vychovávať pracovníkov, ktorí sú na trhu potrební. V súčasnosti polovica žiakov nedokončí strednú školu a iba 10% populácie má ukončené vysokoškolské vzdelanie⁹. Ďalším problémom je aj veľký verejný sektor, ktorý vytláča súkromný sektor. Zahŕňa to aj komplikovaný daňový systém, reguláciu trhu práce, rozsiahlu byrokráciu a pod. Vážnym problémom je tiež nedostatočne dobudovaná infraštruktúra, vrátane elektrickej rozvodnej siete, ciest, železníc, letísk, prístavov.

Dôležitým faktorom, ktorý môže prispieť k vyriešeniu týchto problémov je skutočnosť, že Brazília sa stáva svetovým lídrom v energetike. Od roku 2007 bolo neďaleko juhovýchodného pobrežia krajiny objavených viacero bohatých ložísk ropy a zemného plynu. Z Brazílie sa tak náhle stal energetický hráč svetového významu. Brazílii sa už v roku 2006 podarilo dosiahnuť energetickú sebestačnosť, takže sa predpokladá, že sa z nej v nasledujúcom

⁸ CEPALSTAT. (2012): Statistics and Indicators. Dostupné na internete: <<http://websie.eclac.cl/infest/ajax/cepalstat.asp?carpeta=estadisticas&idioma=i>>

⁹ BRAINARD, L. – MARTINEZ-DIAZ, L. (2009): Brazil as an Economic Superpower, s. 126.

desaťročí stane významný exportér fosílnych palív. Odhaduje sa, že dve najväčšie nové náleziská obsahujú každé minimálne 8 mld. barelov ropy, čím by sa dokázané rezervy krajiny viac ako zdvojnásobili a Brazília by sa tak dostala do prvej päťky krajín s najväčšími rezervami¹⁰. Navyše Brazília už tridsať rokov podporuje používanie etanolu a z krajiny sa tak stal druhý najväčší producent a najväčší exportér etanolu na svete. Etanol na čerpacích staniach dosahuje 59% ceny benzínu a v súčasnosti žiadne nové autá v krajine nejazdia iba na benzín, ale musia byť schopné fungovať na zmesi benzínu a etanolu. Objavila sa aj kritika tohto programu a obavy, že môže dôjsť k zvýšeniu cien potravín, ale obhajcovia programu zastávajú názor, že v Brazílii je dostatok obrábateľnej pôdy aj na pestovanie cukrovej trstiny na výrobu etanolu aj na pestovanie potravín. Je tu tiež možné nebezpečenstvo Holandskej choroby a mnohí upozorňujú, že prvé príznaky sa už prejavujú, keďže krajina je významným exportérom komodít, ale aj v dôsledku zhodnocovania meny sa domáce firmy stávajú v medzinárodnom prostredí nekonkurencieschopnými. Export ropy by túto situáciu mohol ešte zhoršiť, keďže sa odhaduje, že podiel petropriemyslu na HDP by sa mohol zvýšiť zo súčasných 10% až na 25% v nasledujúcej dekáde¹¹. Vláda sa však snaží využiť tieto objavy a ich budúce možné výnosy aj na sociálne účely, konkrétne zriadením štátneho fondu, ktorý bude investovať do podpory vzdelávania a iných dlhodobých iniciatív. Brazília tak má veľkú šancu vydať sa cestou Nórska a vyhnúť sa problémom, ktorými je charakteristický Blízky východ, alebo z regionálneho hľadiska ešte bližšia Venezuela. Výhoda je, že Brazília už má prosperujúcu, rozvíjajúcu sa, dynamickú a diverzifikovanú ekonomiku a mala by tak odolať tzv. ropnej kľatbe.

1.4 Vláda Dilmy Rousseffovej

V roku 2010 sa konali nové prezidentské voľby, v ktorých však už Lula da Silva nemohol kandidovať, pretože mu to nedovoľovala ústava, hoci ho podporovalo 80% elektorátu. Preto vyjadril podporu Dilme Rousseffovej, ktorá bola jeho pravou rukou. Aj vďaka tomu sa jej podarilo v druhom kole volieb uspieť so ziskom 56% hlasov a stala sa tak prvou ženou na čele krajiny¹². Dilma Rousseffová sa ujala prezidentskej funkcie 1. januára 2011. Je vyštudovaná ekonómka, v mladosti bola aktívnou členkou ľavicového gerilového odboja proti vtedajšej vojenskej diktatúre v Brazílii a bola aj niekoľkokrát uväznená. V roku 2002 sa začala jej spolupráca s Lulom da Silvom, ktorý z nej po víťazstve v prezidentských voľbách urobil ministerku pre energetiku. O tri roky neskôr sa stala aj šéfkou jeho administratívy.

Je zrejmé, že politika vlády Dilmy Rousseffovej sice nebude úplne totožná s politikou Lulu da Silvu, ale v zásadných parametroch sa líšiť nebude. Hlavným rysom jej vlády má byť dôraz na sociálne zrovnoprávenie spoločnosti a rozšírenie domáceho trhu vďaka rastúcej životnej úrovni obyvateľstva. V súčasnosti však krajine hrozí spomalenie tempa ekonomického rastu, ako sa Brazília musí vyrovnáť s nedostatočne vybudovanou infraštruktúrou, komplikovaným daňovým systémom a pracovnými obmedzeniami, čo vedie k obavám zo stúpajúcej inflácie. Inflácia vo februári 2012 dosahovala viac ako 6% a nebezpečne sa pohybuje pri hornej hranici stanovenej centrálnou bankou na úrovni 4,5% ±2%. Centrálna banka tak už viackrát pristúpila k zvýšeniu úrokových sadzieb, pričom Brazília má v súčasnosti najvyššie reálne úrokové sadzby spomedzi všetkých veľkých ekonomík.

Ekonomický rast a vysoké úrokové sadzby prilákali do krajiny veľa zahraničného kapitálu, čo sa podpísalo pod zhodnotenie realu o viac ako 40% ani nie za dva roky. Vláda preto zavádza rôzne opatrenia na obmedzenie prílevu kapitálu. Brazília je však vo všeobecnosti

¹⁰ LEAHY, J. (2011): Brazil: Platform for growth. Dostupné na internete: <<http://www.ft.com/cms/s/0/fa11320c-4f48-11e0-9038-00144feab49a.html>>

¹¹ ROETT, R. (2010): The New Brazil, s. 120.

¹² REŤKOVSKÝ, P. (2011): Volebné smerovanie Latinskej Ameriky. Dostupné na internete: <<http://www.eaq.sk/node/873/print>>

otvorená a podporuje zahraničné investície. Je najväčším príjmom PZI zo všetkých štátov Latinskej Ameriky. Zahraničné investície sú potrebné aj kvôli tomu, že vláda má veľké plány s infraštruktúrnymi projektmi, ako napr. ťažba ropy v mori. Brazília bude v blízkej budúcnosti usporadúvať aj dve najvýznamnejšie svetové športové podujatia: Majstrovstvá sveta vo futbale v roku 2014 a o dva roky neskôr Olympijské hry. Toto všetko spolu s ekonomickým rastom a zvyšujúcim sa počtom strednej triedy obyvateľstva kladie veľké nároky na zlepšenie dopravnej infraštruktúry. Už teraz majú letiska problém vysporiadať sa s priemerným ročným nárastom cestujúcich na úrovni 10% počas posledných 7 rokov¹³. Podobným problémom sú vystavené aj prístavy, železnice a diaľnice.

V roku 2011 síce Brazília predbehla Spojené kráľovstvo a stala sa šiestou najväčšou ekonomikou sveta, lenže medziročný rast HDP prudko spomalil. Brazílske hospodárstvo vzrástlo iba o 2,7%, čo je druhý najhorší výsledok od roku 2003. Vláda pritom ešte na začiatku roka predpokladala, že ekonomika porastie tempom 4,5%¹⁴. Administratíva prezidentky Rousseffovej zo spomalenia rastu viní vyspelé krajiny, a to predovšetkým ich expanzívnu menovú politiku vykonávanú americkým Fedom a Európskou centrálnou bankou. Tá je síce zacielená na podporu ich ekonomík, lenže tieto lacné peniaze, ktoré bohaté krajiny prostredníctvom nízkych úrokových sadziieb a skupovaním vládnych dlhopisov pumpujú do ekonomiky, sa prelievajú do rozvíjajúcich sa krajín. V nich potom nevyhnutne vedú k zhodnocovaniu mien, čím znižujú konkurencieschopnosť ich exportov. Ale podľa kritikov touto argumentáciou a vyhlasovaním „menových vojen“ brazílska vláda iba zakrýva skutočné problémy, ktoré krajina má a ktoré sa neriešia. Podniky doplácajú na vysoké dane, vysoké náklady pracovnej sily a paradoxne tiež na silný brazílsky protekcionizmus, a teda na to, čo bolo pôvodne zamýšľané ako ich ochrana.

V prípade Brazílie vo všeobecnosti badať rastúce tendencie zavádzať protekcionistické opatrenia, ktorých cieľom je ochrániť domáce kľúčové odvetvia ekonomiky. Brazília napr. pripravuje pravidlá, ktoré by obmedzili možnosti zahraničných investorov kupovať v krajine poľnohospodársku pôdu. Vláda aj v roku 2011 výrazne obmedzila možnosť investovať do brazílskych fariem v dôsledku obáv, že iné štáty (ako napr. Čína) nakupujú poľnohospodársku pôdu v zahraničí, aby si tak posilnili svoju potravinovú bezpečnosť¹⁵. Čína, ako najväčší obchodný partner, je pre brazílsku ekonomiku kľúčová. V poslednej dekáde vývoz komodít výrazne prispel k rozvoju brazílskej ekonomiky a dnes do Číny smeruje viac ako 15% brazílskeho exportu. Štyri pätiny tohto vývozu tvorí sója, ropa a železná ruda¹⁶. A práve prílišná závislosť od vývozu komodít a od čínskeho trhu by do budúcnosti mohla pre Brazíliu predstavovať vážne problémy. Čína totiž stále viac smeruje k zmene ekonomického modelu, ktorý by skôr než na export mal byť zameraný na vyššiu domácu spotrebu.

2 Úloha Brazílie v regióne Latinskej Ameriky

2.1 Integračné procesy v Latinskej Amerike

Môže sa zdať, že na rozdiel od Európy, kde integračné snahy prekonal dlhý vývoj, je snaha o spoluprácu v Latinskej Amerike témou posledných desaťročí. Avšak nie je tomu celkom tak, keďže v Latinskej Amerike nie je myšlienka zjednotenia ničím novým, možno sa

¹³ LEAHY, J. (2011): Growth puts strain on Brazil infrastructure. Dostupné na internete: <<http://www.ft.com/cms/s/0/a4ab9ea6-5867-11e0-9b8a-00144feab49a.html>>

¹⁴ CEPALSTAT. (2012): Statistics and Indicators. Dostupné na internete: <<http://websie.eclac.cl/infest/ajax/cepalstat.asp?carpeta=estadisticas&idioma=i>>

¹⁵ SZIKOROVÁ, N. (2012): Strategický prístup Číny k Afrike a jeho ekonomické implikácie, s. 735-748.

¹⁶ CASTAÑEDA, J. (2012): La rivalidad México-Brasil. Dostupné na internete: <http://elpais.com/elpais/2012/02/28/opinion/1330453013_778328.html>

s ňou stretnúť už počas bojov o oslobodenie spod španielskej koloniálnej nadvlády v podobe tzv. „bolívarského sna“ o jednotnej Južnej Amerike. Simon Bolívar navrhol na konferencii štyroch veľkých štátov v roku 1826 vytvorenie únie latinskoamerických štátov, ako jednotného zoskupenia národa na kontinente, ktorého hlavnou funkciou by bolo zachovanie mieru a rozvíjanie spolupráce. Bolívarova koncepcia sa však nestrela s úspechom a dohodnuté zmluvy neboli nikdy ratifikované. Napriek tomu je tzv. „bolívarsky sen“ stále prítomný v mnohých dnešných integračných procesoch v Latinskej Amerike (najvýraznejšie tak tomu je v prípade Bolívarskej aliancie – ALBA).

Novodobá integrácia sa v Latinskej Amerike začala postupne rozvíjať po druhej svetovej vojne. V otázke integrácie v regióne Latinskej Ameriky však dochádza k významnej kvalitatívnej zmene po skončení studenej vojny. Hlavné ciele integrácie sa začínajú postupne rozširovať a zahŕňajú aj iné oblasti okrem ekonomickej, ktorá je však naďalej kľúčová. Bolo tomu tak z dôvodu zmeny v medzinárodných vzťahoch po rozpade bipolárneho sveta, ktorá sa prejavila v narastajúcej dominancii triády ekonomickej moci a predovšetkým pod vplyvom urýchlenia procesov globalizácie. Postupne sa začal vytvárať medzinárodný systém, v ktorom boli dôležité silné regióny. Krajiny Latinskej Ameriky si začali byť vedomé hrozby marginalizácie v novom usporiadaní sveta, keďže stratili strategický význam, ktorý mali počas studenej vojny. Ak si chceli zlepšiť svoje medzinárodné postavenie, bolo nevyhnutné, aby doterajšie integračné procesy prehĺbili a rozšírili. Hovoríme teda o kvalitatívne inej forme integrácie, ktorá sa zvykne označovať ako tzv. nový regionalizmus.

Latinskoamerický systém usporiadania multilaterálnych vzťahov dosiahol za posledných desať rokov veľký pokrok. Od roku 2000 sa sformovali tri nové integračné zoskupenia, ktoré koexistujú s Mercosurom, Andským spoločenstvom a Stredoamerickým integračným systémom: UNASUR zastrešuje a rozširuje prvé dve, ALBA predstavuje alternatívu USA presadzovanej, ale nikdy nerealizovanej Zóne voľného obchodu Amerík (FTAA) a najnovším je CELAC – Spoločenstvo štátov Latinskej Ameriky a Karibiku, ktoré predstavuje alternatívu Organizácie amerických štátov a nahrádza Skupinu Rio. UNASUR reflektuje rastúci význam Brazílie, tak v regióne, ako aj vo svete, ALBA je projekt zameraný predovšetkým na Venezuelu, ktorá sa snaží posilniť si svoju pozíciu subregionálnej mocnosti a vďaka CELAC sa Mexiko znovu hlbšie integruje do latinskoamerickej komunity po dlhšej fáze „severoamerikanizácie“.

Jedným z najmladších a najambicióznějších integračných zoskupení v Latinskej Amerike je Únia juhoamerických národov (UNASUR), vytvorená v roku 2008 na podporu regionálnej integrácie v otázkach demokracie, vzdelávania, energetiky, životného prostredia, infraštruktúry a bezpečnosti a so zámerom odstrániť sociálnu nerovnosť a vylúčenie. Je medzinárodnou organizáciou, ktorá integruje dve existujúce zoskupenia: Mercosur a Andské spoločenstvo národov¹⁷. Vytvorená je podľa vzoru Európskej únie a rovnako ako EÚ má ambiciózne ciele: politická, ekonomická, sociálna a kultúrna integrácia kontinentu. Medzi najväčších podporovateľov UNASUR-u patrí Brazília, ktorá je niekedy kritizovaná za to, že toto integračné zoskupenie sa stáva nástrojom na dosahovanie jej cieľov a väčšieho vplyvu v Južnej Amerike. Hoci žiadna z inštitúcií UNASUR-u nesídlí v Brazílii, nemožno pochybovať o tom, že Brazília má značný vplyv na vývoj a dianie organizácie.

Tak aj CELAC, ako aj UNASUR, sa vytvorili predovšetkým z dvoch dôvodov: ako odpoveď a alternatíva interamerickému systému s dominantným postavením USA a taktiež v dôsledku rastúceho vplyvu a postavenia Brazílie. Ani jedno z týchto zoskupení by sa nemohlo realizovať bez silnej podpory najväčšieho štátu Latinskej Ameriky, ktorý začína konkurovať dominantnému postaveniu USA v regióne. Tieto integračné snahy tak odrážajú potrebu nového socioekonomického modelu spolupráce a politickej nezávislosti od USA. Na rozdiel od regionalizmu presadzovaného USA, ktorý bol výrazne ekonomicky zameraný, nový

¹⁷ LYSÁK, L. - GREŠŠ, M. - ŠČEPÁN, M. (2012): Medzinárodné organizácie. 285 s.

latinskoamerický regionalizmus je prevažne politicky orientovaný. Jeho stredobodom nie je hospodárska integrácia, ale rozvíjanie spolupráce ako alternatívy politickému vplyvu USA, o čo sa zasadzuje predovšetkým Brazília, a ide teda o prejav defenzívneho multilateralizmu¹⁸.

Je však dôležité poznamenať, že počas dlhjej histórie latinskoamerickej integrácie, vrátane Mercosuru, ktorý bol tiež prioritne zameraný na Brazíliu, sa len málokedy podarilo výraznejšie naplniť stanovené ciele. Otázne je tiež, či Brazília dokáže zastúpiť rolu USA bez toho, aby bola označená za hegemonu a či sa dokáže vysporiadať s politickými a ekonomickými nákladmi, ktoré bude treba vynaložiť na integráciu regiónu. Okrem toho, tento nový systém latinskoamerického regionalizmu musí najskôr vyriešiť otázku existencie veľkého množstva skôr vytvorených integračných zoskupení a musí zohľadniť aj to, že doteraz sa nepodarilo dosiahnuť vyššiu mieru kohézie v rámci týchto zoskupení a ani sa nedarí vytvoriť inštitucionálnu štruktúru, ktorá by bola menej fragmentovaná.

2.2 Brazília ako líder rozvíjajúcich sa krajín

Politika Brazílie odráža stále vo väčšej miere jej postavenie regionálnej veľmoci. Zahraničná politika je orientovaná na presadenie sa ako jedného z centier svetovej zahraničnej politiky. Brazília sa zároveň snaží o zmenu organizácie medzinárodného systému, a to predovšetkým s dôrazom na reformu OSN (chce sa stať stálym členom Bezpečnostnej rady). V súvislosti so svetovou finančnou a hospodárskou krízou sa toto úsilie rozšírilo aj o reorganizáciu svetových finančných inštitúcií (najmä MMF). Brazília sa snaží dosiahnuť významnejšie postavenie na medzinárodnej ekonomickej scéne – v rámci rokovaní WTO presadzuje čo najväčšiu liberalizáciu obchodu s poľnohospodárskymi produktmi. V rámci Latinskej Ameriky je hlavným organizátorom regionálnej integrácie. Vo vzťahu k regionálnym veľmociam sa snaží nadväzovať strategické partnerstvá (Čína, India, Rusko, JAR) a voči Afrike sa snaží vystupovať ako ďalšia alternatíva Číny a EÚ. Tiež má silnú váhu v otázke klimatických zmien, vzhľadom na to, že na jej území sa nachádza najväčší prales na svete a jej energetický mix obsahuje veľké zastúpenie čistých zdrojov energie, viac ako 40%¹⁹.

Brazília zaujíma postupne asertívnejšiu úlohu a zasadzuje sa za presadzovanie záujmov rozvíjajúcich sa krajín v medzinárodných vzťahoch. Napr. združuje tieto krajiny v spoločnom záujme presvedčiť rozvinuté krajiny, aby upustili od dotovania svojho poľnohospodárstva. Brazília tak rozvíja agendu po línii juh-juh. Spolu s Indiou predsedá skupine G-77 združujúcej rozvojové krajiny. Zúčastňuje sa na G-4, ktorá sa snaží obnoviť uviaznuté rokovania z Dohy. Zasadzuje sa za zvýšenie váhy hlasov rozvojových štátov v MMF a Svetovej banke. V skupine G-20 obhajuje záujmy rozvojových štátov a zasadzuje sa za tzv. inkluzívnu globalizáciu, aby aj rozvojové štáty mali väčšiu váhu vo svete a hľadelo sa aj na ne.

Tvrdej kritike bývajú v Latinskej Amerike tradične podrobené USA, no v posledných rokoch, ako ich vplyv v regióne mierne klesá a rastie vplyv Brazílie, stáva sa terčom kritiky aj táto regionálna mocnosť. Hlavným prostriedkom Brazílie na projekciu vplyvu v regióne sa stáva Brazílska rozvojová banka – BNDES. BNDES je najväčšou rozvojovou bankou na svete a finančné prostriedky, ktoré poskytuje v regióne ďaleko prekonávajú tie poskytované Svetovou bankou²⁰. Nie všetky investície sú však vítané. Problematická je napr. výstavba rýchlostnej cesty cez odľahlé územie Bolívie obývané domorodým obyvateľstvom, ktoré je proti tejto výstavbe. Na protest usporiadali protesty proti bolívijskému prezidentovi Moralesovi, ktorý je

¹⁸ LEGLER, T. (2010): Gobernanza regional: El vínculo multilateral. In: Foreign Affairs Latinoamérica, 2010, roč. 10, č. 3, s. 18-23.

¹⁹ SWEIG, J. (2010): A New Global Player. Dostupné na internete: <<http://www.foreignaffairs.com/articles/66868/julia-e-sweig/a-new-global-player>>

²⁰ ROMERO, S. (2012): Brazil's Long Shadow Vexes Some Neighbors. Dostupné na internete: <<http://www.nytimes.com/2011/11/05/world/americas/brazils-rapidly-expanding-influence-worries-neighbors.html>>

paradoxne prvým prezidentom krajiny domorodého pôvodu a donedávna aj aktívnym environmentalistom a obvinili ho zo servilnosti voči brazílskym záujmom. Morales nakoniec vyhovel požiadavkám domorodého obyvateľstva, ktoré je významnou súčasťou jeho voličskej základne a vylúčil, že sa cesta bude stavať cez dané územie. Brazília sa tak v súčasnosti výrazne angažuje v Latinskej Amerike bez toho, že by mala jasnú stratégiu, ako sa vysporiadať s obavami ostatných štátov z toho, že nahrádza USA v pozícii regionálneho hegemóna.

3 Perspektíva ďalšieho vývoja

V súčasnosti v otázke vyhlíadok Brazílie do budúcnosti prevláda všeobecný konsenzus, že krajine by sa malo podariť udržať trend z prvej dekády 21. storočia. Krajina sa počas vládnutia administratívy Lulu da Silvu stala vzorom finančnej zodpovednosti medzi rozvíjajúcimi sa krajinami, podarilo sa jej eliminovať hyperinfláciu, zredukovať verejný dlh a vysporiadať sa s dopadmi svetovej finančnej krízy lepšie ako väčšina krajín, pričom zároveň sa desiatkam miliónom obyvateľov podarilo zaradiť sa do strednej triedy. Tieto úspechy poslednej dekády urobili z Brazílie veľmi atraktívnu krajinu aj pre zahraničných investorov a krajina prilákala viac PZI ako mnohé porovnateľné rozvíjajúce sa krajiny. Problémom však môže byť, že mnohé z týchto úspechov sa zakladajú na komoditnom bohatstve krajiny. Brazílii sa darilo rásť predovšetkým vďaka stúpajúcemu dopytu po jej zásobách ropy, medi, železnej rudy a iných prírodných zdrojov. V súčasnosti sa však tempo rastu svetového dopytu po nich znižuje a pokiaľ sa nepodarí prijať opatrenia na väčšiu diverzifikáciu zdrojov rastu hospodárstva, môže sa to negatívne prejaviť aj na ďalšom vývoji krajiny.

Hospodársky rast bol umožnený najmä vďaka nárastu cien komodít, pod čo sa podpísal predovšetkým prudký rozvoj Číny v poslednej dekáde, ktorý z nej urobil najväčšieho spotrebiteľa nerastných surovín. Prejavilo sa to aj na vzájomných vzťahoch týchto dvoch krajín, keď v roku 2009 Čína predbehla USA a stala sa najvýznamnejším zahraničnoobchodným partnerom Brazílie. Vzhľadom na trvajúci dynamický čínsky vývoj, málokto uvažoval nad jeho možným spomalením, alebo nad tým, aké by to pre krajinu malo dôsledky. No v súčasnosti k tomuto spomaleniu už dochádza a Čína avizovala, že jej predpokladaný hospodársky rast za rok 2012 bude po prvýkrát od roku 1998 nižší ako 8%²¹.

Brazília a Čína si zvolili opačné prístupy k hospodárskemu rozvoju. Zatiaľ čo Brazília rast do určitej miery obmedzovala, Čína sa usilovala predovšetkým o jeho čo možno najvyššie dosiahnutie. Čína sa výrazne otvorila svetovému obchodu a uplatňovala politiku nízkych úrokových sadzieb, aby tak poskytla lacný kapitál na financovanie infraštruktúry (najmä výstavba ciest, mostov, prístavov, ale v poslednom čase napr. aj železničných tratí a pod.), ktorá je mimoriadne dôležitá pre exportne zameranú ekonomiku. Nízke úrokové miery prispeli tiež k udržaniu nízkej hodnoty juanu, čím sa zvýšila konkurencieschopnosť čínskych exportov. Čína tento systém vybudovala predovšetkým na úkor svojich obyvateľov a iba v súčasnosti sa snaží o výraznejšie zavedenie nových systémov sociálneho zabezpečenia.

Brazília si zvolila opačný model, založený na stabilite a ochrane svojho obyvateľstva a nie na úsilí maximalizovať produktivitu a hospodársky rast. Vysoké úrokové sadzby prilákali zahraničný kapitál, ktorý však zvýšil hodnotu realu, a to zase viedlo k znevýhodneniu domácich exportérov a spomaleniu hospodárskeho rastu krajiny. Vláda tento kapitál nevyužila na vybudovanie infraštruktúry, ale na posilnenie štátu blahobytu.

Pokiaľ sa Brazília bude spoliehať na export ropy, medi, železnej rudy a iných komodít, bude sa stávať čoraz zraniteľnejšou na volatilnom vývoji na svetových komoditných trhoch a na eventuálnom spomalení čínskej ekonomiky. Vzhľadom na to, že prevažná časť hospodárskeho rastu krajiny je spojená s exportom nerastných surovín, nebude možné ho nahradiť domácou spotrebou v prípade poklesu dopytu po komoditách. Vláda preto bude musieť prijať opatrenia,

²¹ SHARMA, R. (2012): Bearish on Brazil. In: Foreign Affairs, 2012, roč. 91, č. 3, s. 80-87.

ktoré diverzifikujú zdroje hospodárskeho rastu. Jednými z možných riešení by mohlo byť zníženie výdavkov na štát blahobytu, zredukovanie verejného sektoru, zjednodušenie daňového systému a zmodernizovanie neefektívnych systémov sociálneho zabezpečenia a starobných dôchodkov. Následne by sa uvoľnené prostriedky mohli presunúť do vzdelávania, vedy a výskumu a výstavby infraštruktúry. Mali by sa tiež znížiť prekážky obchodu, pretože hoci je krajina významným exportérom, zároveň je aj jednou z najviac protekcionistických ekonomík na svete.

Brazília sa tiež bude musieť vysporiadať s mnohými ekonomickými, sociálnymi a politickými výzvami. Niektoré z nich sú krátkodobej, iné strednodobej povahy. Z krátkodobého hľadiska bude musieť dostať pod kontrolu vysokú infláciu, ktorá začína vybočovať z pásma stanoveného centrálnou bankou. Vážnym problémom je aj bilancia zahraničného obchodu, ktorá v posledných rokoch zaznamenáva deficit viac ako 2%²². Zo strednodobého hľadiska bude treba nájsť finančné prostriedky potrebné na financovanie veľkých projektov v oblasti verejných investícií: dobudovanie dopravnej infraštruktúry (cesty, prístavy, letiská), aby sa odstránili úzke miesta, ktoré vážne obmedzujú celú ekonomiku; investície do výstavby zariadení na ťažbu ropy v pobrežných vodách, ako aj do výstavby elektrární a v neposlednom rade aj na výstavbu infraštruktúry v súvislosti s nadchádzajúcimi športovými podujatiami (Majstrovstvá sveta vo futbale 2014 a Olympijské hry 2016).

Brazília bude tiež musieť investovať do vybudovania a zlepšenia sociálnej infraštruktúry, predovšetkým do výstavby zdravotníckych zariadení, ale aj do sanitárnych opatrení. Rovnako bude treba vytvoriť efektívne programy na ďalšie zredukovanie chudoby a zabezpečenie všeobecného prístupu k základnému vzdelaniu, ako aj rozšíreniu prístupu k strednému a vyššiemu vzdelaniu s cieľom zlepšiť kvalifikačnú úroveň pracovnej sily a väčšmi podporiť rozvoj vedy a výskumu.

Na príjmovej strane rozpočtu bude treba výrazne zreformovať daňový systém, ktorý výrazne prispieva k predražovaniu ceny práce a znižuje tak konkurencieschopnosť brazílskych firiem. Na výdavkovej strane rozpočtu bude treba zreformovať penzijný systém vzhľadom na postupné starnutie obyvateľstva, a teda postupne zvyšovať vek odchodu do starobného dôchodku, ako aj odstrániť naviazanie výšky minimálneho dôchodku na minimálnu mzdu²³.

ZÁVER

Z ekonomicky problematickej Brazílie sa postupne a hlavne vďaka rozumnej politike vlády a čínskemu dopytu po nerastných surovinách, stala investormi veľmi vyhľadávaná a prosperujúca krajina. Brazílskej ekonomike sa veľmi rýchlo a veľmi úspešne podarilo vysporiadať sa s následkami svetovej finančnej krízy. Na druhej strane sa ekonomika krajiny nevyvíjala tak dynamicky, ako niektoré ďalšie rozvíjajúce sa krajiny, napr. zo zoskupenia BRIC. Je tomu tak preto, že Brazília sa rozhodla zamerať sa na eliminovanie socioekonomických problémov, ktoré ju trápili v posledných dekádach 20. storočia – konkrétne využívala vysoké úrokové sadzby na držanie inflácie pod kontrolou a vybudovala silný štát blahobytu, ktorý vytvoril pomerne rozsiahlu sieť sociálneho zabezpečenia. V dôsledku týchto opatrení boli tempá rastu zaznamenané v tomto období iba polovičné v porovnaní s väčšinou ostatných krajín BRIC. Chudobu v krajine sa tak podarilo významným spôsobom znížiť a aj príjmová nerovnosť sa znižuje zároveň s narastaním strednej vrstvy obyvateľstva. Hospodársky rast krajiny je však limitovaný vysokými úrokovými sadzbami, ktoré síce lákajú zahraničný kapitál, keďže sú v porovnaní s väčšinou krajín a najmä v porovnaní s rozvinutými krajinami veľmi vysoké, no v dôsledku tohto prílevu zahraničného kapitálu došlo k výraznému posilneniu realu, ktorý sa tak stal jednou z najdrahších mien na svete. Zároveň tak dochádza aj

²² CEPALSTAT. (2012): Statistics and Indicators. Dostupné na internete: <<http://websie.eclac.cl/infest/ajax/cepalstat.asp?carpeta=estadisticas&idioma=i>>

²³ SHARMA, R. (2012): Bearish on Brazil. In: Foreign Affairs, 2012, roč. 91, č. 3, s. 80-87.

k predražovanie brazílskych exportov, čím sa znižuje konkurencieschopnosť krajiny na svetových trhoch. Krajina sa tiež bude musieť snažiť zmeniť svoju exportnú štruktúru, aby jej nedominoval iba vývoz nerastných surovín a poľnohospodárskej produkcie a aby v nej mali väčšie zastúpenie výrobky priemyselnej produkcie.

Brazílii sa v medzinárodných vzťahoch darí posilňovať si svoju pozíciu na globálnej úrovni a budovať obraz krajiny, ktorá sa zasadzuje za demokratický kompromis pri negociáciách a za vytváranie spojenectiev. V regióne Latinskej Ameriky sa jej podarilo pretransformovať svoju silnejšiu ekonomickú situáciu v pozíciu lídra presadzovania vzájomnej spolupráce a nahradila tak svoju tradičnú politiku nezasahovania. Z krajiny sa stal jednoznačný líder v procesoch integrácie v regióne Latinskej Ameriky a aj jej postavenie na globálnej scéne sa posilňuje. Strategickým cieľom Brazílie je posilnenie svojej dominantnej pozície v Latinskej Amerike na úkor vplyvu USA. Čiastkovým cieľom je zmenšenie vplyvu regionálnych organizácií, v ktorých majú USA zastúpenie (OAS), vrátane Summitov Amerík. Medzi oboma mocnosťami prevládajú rozdiely v názoroch na riešenie viacerých otázok, ako napr. konflikt na Blízkom východe, obchod s Kubou, alebo ambícia Brazílie stať sa permanentným členom Bezpečnostnej rady OSN. USA vo všeobecnosti považujú Brazíliu za najsilnejšiu a najvplyvnejšiu krajinu v Latinskej Amerike, no nie na globálnej úrovni.

Politika Brazílie stále vo väčšej miere odráža jej postavenie regionálnej veľmoci. Zahraničná politika je orientovaná na presadenie sa ako jedného z centier svetovej zahraničnej politiky. Krajina sa zároveň snaží o zmenu organizácie medzinárodného systému, a to predovšetkým s dôrazom na reformu OSN a v súvislosti so svetovou finančnou a hospodárskou krízou sa toto úsilie rozšírilo aj o reorganizáciu svetových finančných inštitúcií (najmä MMF).

No aj napriek dosiahnutému pokroku a pozitívnemu vývoju, je tu priestor na obavy, lebo tieto dobré vyhliadky Brazílie budú trvať len za predpokladu, že sa krajine podarí vysporiadať s mnohými ekonomickými, sociálnymi a politickými výzvami.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. BRAINARD, L. – MARTINEZ-DIAZ, L. (2009): *Brazil as an Economic Superpower*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2009. 293 s. ISBN 978-0-8157-0295-5.
2. CASTAÑEDA, J. (2012): La rivalidad México-Brasil. [Online.] In: *El País*, 2012. [Citované 30.04.2012.] Dostupné na internete: <http://elpais.com/elpais/2012/02/28/opinion/1330453013_778328.html>
3. CEPALSTAT. (2012): Statistics and Indicators. [Online.] In: *CEPAL*, 2012. [Citované 30.04.2012.] Dostupné na internete: <<http://websie.eclac.cl/infest/ajax/cepalstat.asp?carpeta=estadisticas&idioma=i>>
4. DE ONIS, J. (2008): Brazil's Big Moment. [Online.] In: *Foreign Affairs*, 2008. [Citované 15.03.2012.] Dostupné na internete: <<http://www.foreignaffairs.com/articles/64610/juan-de-onis/brazils-big-moment>>
5. IMF. (2003): The IMF and Recent Capital Account Crises. [Online.] In: *International Monetary Fund*, 2003. [Citované 27.02.2012.] Dostupné na internete: <<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=17155.0>>
6. LEAHY, J. (2011): Brazil: Platform for growth. [Online.] In: *Financial Times*, 2011. [Citované 15.03.2012.] Dostupné na internete: <<http://www.ft.com/cms/s/0/fa11320c-4f48-11e0-9038-00144feab49a.html>>
7. LEAHY, J. (2011): Growth puts strain on Brazil infrastructure. [Online.] In: *Financial Times*, 2011. [Citované 27.03.2012.] Dostupné na internete: <<http://www.ft.com/cms/s/0/a4ab9ea6-5867-11e0-9b8a-00144feab49a.html>>
8. LEGLER, T. (2010): Gobernanza regional: El vínculo multilateral. In: *Foreign Affairs Latinoamérica*, 2010, roč. 10, č. 3, s. 18-23.

9. LYSÁK, L. - GREŠŠ, M. - ŠČEPÁN, M. (2012): *Medzinárodné organizácie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2012. 285 s. ISBN 978-80-225-3392-8.
10. MENDONÇA DE BARROS, J. R. (2010): The Impact of the International Financial Crisis on Brazil. [Online.] In: *Real Instituto Elcano*, 2010. [Citované 23.03.2012.] Dostupné na internete: <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_eng/Content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/international+economy/ari38-2010>
11. REŤKOVSKÝ, P. (2011): Volebné smerovanie Latinskej Ameriky. [Online.] In: *Euro Atlantic Quarterly*, 2011. [Citované 16.04.2012.] Dostupné na internete: <<http://www.eaq.sk/node/873/print>>
12. ROETT, R. (2010): *The New Brazil*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2010. 178 s. ISBN 978-0-8157-0423-2.
13. ROMERO, S. (2012): Brazil's Long Shadow Vexes Some Neighbors. [Online.] In: *The New York Times*, 2012. [Citované 30.04.2012.] Dostupné na internete: <<http://www.nytimes.com/2011/11/05/world/americas/brazils-rapidly-expanding-influence-worries-neighbors.html>>
14. SHARMA, R. (2012): Bearish on Brazil. In: *Foreign Affairs*, 2012, roč. 91, č. 3, s. 80-87.
15. SWEIG, J. (2010): A New Global Player. [Online.] In: *Foreign Affairs*, 2010. [Citované 29.03.2012.] Dostupné na internete: <<http://www.foreignaffairs.com/articles/66868/julia-e-sweig/a-new-global-player>>
16. SZIKOROVÁ, N. (2010): Strategický prístup Číny k Afrike a jeho ekonomické implikácie. In: *Medzinárodné vzťahy 2009: aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2010. ISBN 978-80-225-3025-5, s. 735-748.

KONTAKT

Ing. Marián Šabo
Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie
Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/B
85235 Bratislava
E-mail: marian.sabo@euba.sk